

POSTANOWIENIE

2 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz

na posiedzeniu niejawnym 2 września 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M. Ł., W. Ł. i M. Ł.
przeciwko Bank S.A. w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank S.A. w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 25 listopada 2022 r., I ACa 677/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Bank S.A. w W. łącznie na rzecz M. Ł., W. Ł. i M. Ł. 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami ustawowymi za opóźnienie po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia zobowiązaniem.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 14 czerwca 2022 r., I C 204/21, Sąd Okręgowy w Lublinie ustalił nieważność umowy kredytu hipotecznego z 25 sierpnia 2008 r., denominowanego do franka szwajcarskiego, oraz zasądził od pozwanego banku solidarnie na rzecz powodowych kredytobiorców 19 767,54 zł i 63 027,85 franków szwajcarskich (CHF) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 26 sierpnia 2020 r. – tytułem zwrotu zapłaconych rat kredytu, stanowiących świadczenie nienależne spełnione w wykonaniu nieważnej umowy.

Wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną Sąd Apelacyjny oddalił apelację banku.

Sąd odwoławczy uznał, że kwestionowane przez kredytobiorców klauzule waloryzacyjne określają wysokość wypłaconego kredytu i wysokość rat, więc zakwalifikował je jako postanowienia dotyczące głównych świadczeń stron umowy. Stwierdził też, że postanowienia te nie zostały sformułowane jednoznacznie; nie przewidywały w jaki sposób bank określa kurs franka szwajcarskiego, nie określały kryteriów, instrumentów i ograniczeń w ustaleniu tego kursu. W dacie zawarcia umowy nie było wiadome jaka suma kredytu zostanie wypłacona, wypłata miała nastąpić według kursu określonego w sposób jednostronny przez bank, a spłata kredytu w złotych polskich następowała również według kursu zakupu franka szwajcarskiego określanego jednostronnie przez bank. Brak było możliwości weryfikowania sposobu ustalania kursu przez bank, któremu została pozostawiona dowolność w zakresie wyboru kryteriów ustalania kursu w jego tabelach kursowych, a przez to kształtowania wysokości zobowiązań. Sąd Apelacyjny uznał te postanowienia umowne za nieważne, ponieważ nie zostały sformułowane jednoznacznie, kształtują prawa i obowiązki kredytobiorców w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają ich interesy. Usunięcie abuzywnych postanowień umowy kredytowej prowadzi z kolei do jej upadku, a w konsekwencji do niezwiązania stron umową, gdyż abuzywne okazały się te postanowienia umowy, które określały główny jej przedmiot. Umowa kredytu po wyeliminowaniu tych postanowień umownych jest sprzeczna z intencją stron, ponieważ nie ma mechanizmu waloryzacji i powstaje problem z ustaleniem zasad przeliczenia kwoty udzielonego kredytu oraz z wyliczaniem rat kapitałowo-odsetkowych spłacanych w złotych. Brak jest też przepisów dyspozytywnych, które mogłyby zastąpić luki powstałe po wyeliminowaniu niedozwolonych klauzul, więc nie istnieje możliwość utrzymania umowy stron. Sąd drugiej instancji nie podzielił stanowiska, według którego przeliczniki walutowe określone w niedozwolonych klauzulach umownych należy zastąpić średnim kursem NBP. Oceniał także, iż ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - *Prawo bankowe* oraz niektórych innych ustaw wprowadziła możliwość spłaty kredytów indeksowanych i denominowanych

bezpośrednio w walucie obcej, ale nie zmienia to oceny kwestionowanych postanowień umownych jako abuzywnych. Sąd Apelacyjny nie uwzględnił również zarzutu zatrzymania, opowiadając się za poglądem, że umowa kredytu nie jest umową wzajemną, stąd wykluczone jest stosowanie do niej art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c., a ponadto jego uwzględnienie byłoby rażąco sprzeczne z zapewnieniem należytej ochrony kredytobiorcy jako konsumenta.

Pozwany bank zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego skargą kasacyjną i wniósł o jej przyjęcie do rozpoznania ze względu na wystąpienie w sprawie istotnych zagadnień prawnych dotyczących:

1) momentu właściwego do określenia przez sąd stanu wiedzy i informacji, które powinny zostać przekazane przez bank kredytobiorcy będącemu konsumentem;

2) momentu właściwego do badania postanowień umownych w zakresie ich abuzywności, która skutkuje oceną możliwości dalszego obowiązywania i wykonywania umowy w razie wyeliminowania z jej treści postanowień o charakterze niedozwolonym (art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. w świetle art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich);

3) czy art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw sanuje umowy kredytu, które nie zawierają szczegółowych zasad dotyczących ustalania i kształtowania tabel kursowych, a w chwili wejścia w życie tego przepisu nie zostały całkowicie spłacone;

4) czy realizacja przez bank, zgodnie z art. 111 ust. 1 pkt 4 Prawa bankowego (dalej p.b.) ustawowego obowiązku publikowania stosowanych kursów walut w tabelach kursowych, nie ogranicza możliwości uznania, że stosowanie tych tabel kursowych w umowach kredytów indeksowanych i denominowanych do waluty obcej narusza dobre obyczaje lub rażąco narusza interesy konsumenta w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., skoro dla wszystkich transakcji realizowanych w banku, niezależnie od ich źródła, stosuje się jedną i tą samą tabelę kursową, a umowa kredytu zawiera odesłanie właśnie do tej tabeli.

Ponadto bank powołał się na potrzebę wykładni:

1) art. 385² § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w odniesieniu do tego, czy bezskuteczność klauzul przeliczeniowych w umowie kredytu implikuje ustalenie nieistnienia umowy kredytu (jej nieważność);

2) art. 385² § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 co do tego, czy eliminacja ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego, jest równoznaczna z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co w konsekwencji prowadzi do niezwiązania umową w całości;

3) art. 496 k.c. w zw. z art. 497 i art. 69 ust. 1 p.b. w zakresie tego, czy umowa kredytu ma charakter wzajemny i czy hipotetyczna możliwość podniesienia zarzutu potrącenia wyłącza możliwość podniesienia zarzutu zatrzymania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesione przez bank – naświetlone wyżej – liczne problemy i wątpliwości prowadzą się do:

(1) ustalenia momentu właściwego do dokonania oceny abuzywności postanowień umowy kredytu, także w zakresie świadomości kredytobiorcy będącego konsumentem co do treści zobowiązania, obowiązku analizy tego przez sąd,

(2) wpływu wymienionej wyżej nowelizacji p.b. z 2011 r. na sanowanie umowy kredytu,

(3) wpływu wykonania przez bank obowiązku ogłoszenia tabel stosowanych kursów walutowych na ocenę abuzywności postanowień umowy kredytu, takich jak kwestionowane w niniejszej sprawie,

(4) wpływu bezskuteczności klauzul przeliczeniowych w umowie kredytu i eliminacji ryzyka kursowego na ważność tej umowy,

(5) charakteru umowy kredytu jako umowy wzajemnej i możliwości podniesienia zarzutu zatrzymania zamiast zarzutu potrącenia.

Skutkiem podniesienia zagadnienia prawnego czy potrzeby wykładni może być przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania tylko pod warunkiem, że przynajmniej jedno z możliwych rozwiązań tych problemów prowadzi do zasadności skargi kasacyjnej. Nie można przyjąć skargi do rozpoznania, jeżeli podlegałaby ona oddaleniu niezależnie od odpowiedzi na postawione problemy prawne czy

interpretacyjne. Zarówno przedmiot tych problemów i argumentacja sformułowana przez bank nie przemawiają w niniejszej sprawie za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Pierwsza grupa problemów dotyczy momentu właściwego do oceny abuzywności. Nie budzi jakichkolwiek zastrzeżeń to, że na podstawie art. 385² k.c. dla stosowania art. 385¹ k.c. istotna jest chwila zawarcia umowy (uchwały w składzie 7 sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2, z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56).

Wyjaśniając zaś kolejny problem, tj. wpływ nowelizacji Prawa bankowego z 2011 r. (konkretnie art. 4 ustawy z 29 lipca 2011 r.), należy zauważyć że zawarta przez strony umowa była w chwili jej zawarcia umową kredytu denominowanego do franka szwajcarskiego i na podstawie art. 385² k.c. nie ma znaczenia wejście w życie tej nowelizacji p.b. z dniem 26 sierpnia 2011 r. Umowy nieważne przed 26 sierpnia 2011 r. nie stały się ważne z chwilą wejścia w życie nowelizacji p.b. z 2011 r.

Odnosząc się do problemu tabel kursowych dostrzec należy, że kurs walut obcych ogłaszany przez bank na podstawie art. 111 ust. 1 pkt 4 p.b. wiąże klientów banku przy dokonywaniu z bankiem czynności w okresie od ogłoszenia kursu do ogłoszenia nowego kursu. Istotne jest tu jednak to, iż nie można umową zbindować konsumenta kursami, które dopiero zostaną ogłoszone, a orzecznictwo jednolicie uznaje takie zbindowanie przyszłym kursem za niedozwolone. Postanowienie o odesłaniu do tabeli kursowej banku, jako współokreślające wysokość pozostałego do spłaty zadłużenia, czyli główne świadczenie kredytobiorcy, co do zasady nie podlega ocenie w świetle art. 385¹ § 1 k.c., lecz tylko pod warunkiem, że postanowienie to zostało sformułowane w sposób jednoznaczny. Utrwalona jest rozszerzająca wykładnia tego warunku jako obejmującego nie tylko tekst warunku (jest jasne, co znaczy stosowanie kursu ogłoszonego przez bank), lecz także mechanizm działania tego warunku. Aby odesłanie było dozwolone, w umowie musiałyby zostać zawarte szczegółowe zasady ustalania kursu tak, aby kredytobiorca sam mógł obliczyć ten kurs w danej chwili.

W aktualnym dorobku orzecznictwa wątpliwości nie budzi też wpływ bezskuteczności klauzul przeliczeniowych w umowie kredytu i eliminacji ryzyka

kursowego na nieważność tej umowy. Uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, do rangi zasady prawnej podniesiono tezy, że:

1) w razie uznania, iż postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów;

2) w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Powyższe tezy, wiążąc w niniejszej sprawie (art. 88 u.s.n.), uniemożliwiają przyjęcie skargi kasacyjnej, gdyż wykluczają istnienie stosunku kredytu pozbawionego źródła kursu walutowego.

W celu uwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący musiałby zakwestionować tezę Sądu drugiej instancji o nieuczciwym charakterze przeliczników walutowych ustanowionych w umowie lub zakwalifikowaniu umowy jako umowy kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej. Jak wyżej wskazano, art. 111 ust. 1 pkt 4 p.b. nie może być podstawą uznania za dozwolone odwołania się w umowie do tabel kursowych ogłaszanych na podstawie tego przepisu, jeżeli odwołanie się dotyczy także kursów jeszcze nieogłoszonych.

Skarżący bank poruszył też problematykę charakteru umowy kredytu, zarzutu zatrzymania i zarzutu potrącenia. Co do zgłoszenia zarzutu zatrzymania należy zauważyć, że na podstawie art. 487 § 2 k.c. umowa wzajemna polega na wymianie świadczeń: jedna strona świadczy na rzecz drugiej, a w zamian otrzymuje świadczenie od drugiej strony umowy. Świadczenia wzajemne powinny być spełniane jednocześnie, chyba że umowa lub ustawa stanowi inaczej (art. 488 § 1 k.c.). Zatem strony mogą postanowić, że jedna ze stron spełnia swoje świadczenie wcześniej, lecz przynajmniej z charakteru świadczeń wzajemnych powinna wynikać możliwość ich jednoczesnego świadczenia. W umowie kredytu nie jest możliwe jednoczesne spełnienie świadczeń stron. Jednoczesna wypłata kredytu i jego spłata pozbawiłyby umowę jakiegokolwiek sensu. Umowa kredytu nie jest umową wzajemną. Świadczeniami wzajemnymi mogą być tylko świadczenia różnorodnjowe (wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD D/2022,

poz. 44). Świadczenia pieniężne mogą być świadczeniami wzajemnymi tylko pod warunkiem, że mają zostać spełnione w różnych walutach (umowa sprzedaży waluty obcej). Niezależnie jednak od kwalifikacji umowy kredytu jako wzajemnej albo niewzajemnej prawo zatrzymania może przysługiwać tylko w przypadku świadczeń różnorodnych. W uchwale 7 sędziów z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, Sąd Najwyższy uznał, że prawo zatrzymania nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelnością drugiej strony.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ k.p.c. oddalił wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Na podstawie art. 98 k.p.c. powodowi przysługuje od skarżącego zwrot kosztów sporządzenia odpowiedzi na skargę kasacyjną w wysokości stawki minimalnej określonej w stosowanym odpowiednio § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Min. Sprawiedl. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

[SOP]

[ms]